

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СІРИК ВЛАДИСЛАВ ВІКТОРОВИЧ

УДК 351.82.072:338.24:658.115](477)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
УЧАСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УПРАВЛІННІ
ДЕРЖАВНИМИ КОМЕРЦІЙНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національній академії державного управління при Президентові України, м. Київ.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент
СНІСАРЕНКО Лариса Юріївна,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
доцент кафедри державознавства і права.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
ІВАНИЦЬКА Ольга Михайлівна,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
в. о. завідувача кафедри теорії
та практики управління;

кандидат наук з державного управління
БРИТОВА Ганна Валентинівна,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
доцент кафедри публічного управління
та землеустрою.

Захист дисертації відбудеться «23» вересня 2021 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.03 в Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «20» серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. О. Набока

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Державні підприємства існують у країнах з різними соціально-економічними умовами. На відміну від розвинених країн Заходу, де державні підприємства створюють для реалізації завдань, які не можуть бути виконані приватними компаніями, в Україні вони успадковані від соціалістичної економіки, коли засоби виробництва не могли бути в приватній власності. Реформування державного сектору, яке триває від здобуття Україною незалежності, зводиться переважно до його скорочення, зокрема, через приватизацію, з метою зменшення навантаження на державний бюджет, оскільки більшість державних підприємств є збитковими. Проте досвід приватизації показує, що вона не дає бажаних результатів, оскільки надходження до бюджету є набагато меншими від очікуваних.

В умовах світової економічної кризи в багатьох розвинених країнах відбулася трансформація від американської моделі обмеження участі держави в економіці до розширення використання урядами державних компаній з метою досягнення стратегічних економічних цілей. Останні події пандемії показали, що соціально відповідальні корпорації є швидше міфом, ніж реальністю, а системні ризики може нести лише держава. Усе це вимагає переосмислення ролі держави в економічному житті та ролі державних підприємств у національному економічному й соціальному розвитку України.

Про актуальність теми свідчить те, що організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами у вітчизняній науці державного управління є недостатньо розробленими або фрагментарно вивчені, попри значну кількість досліджень, присвячених проблемі державного управління та його ефективності, а також реалізації виконавчої влади. Ідеться, зокрема, про наукові праці таких учених, як: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, С. Дубенко, В. Мельниченко, Н. Нижник, Т. Пахомова, Н. Плахотнюк, В. Шаповал та ін., – які стали теоретичною та методологічною основою цього дослідження. Економічним аспектам управління державним сектором економіки та державними підприємствами присвячено праці А. Бритової, О. Долгальнової, О. Іваницької, Т. Лозинської та ін. Питання управління державними підприємствами в контексті правового статусу підприємств та повноважень керівних органів підприємства відображено в публікаціях С. Грудницької, В. Махінчука, В. Щербини та ін. Управління державними підприємствами з боку органів виконавчої влади вивчали К. Бачинська, Є. Білокур, О. Чубукова, М. Шкільняк та ін. Однак, організаційно-правові засади управління державними комерційними підприємствами не були предметом спеціального дослідження, що зумовлює об'єктивну потребу виявлення місця органів виконавчої влади в комплексному механізмі управління державними підприємствами; визначення поняття організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами; розкриття змісту правового та організаційного забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; окреслення напрямів удосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами, що й визначило мету й завдання цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах комплексного наукового проєкту Національної академії державного управління при Президенті України «Державне управління та місцеве самоврядування» (державний реєстраційний номер 0199U002827) і пов'язана з науково-дослідними роботами за темою «Нормативно-правова модель демократичного урядування: засади, формування, об'єктивація» (державний реєстраційний номер 0112U002460).

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні правового й організаційного забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами та наданні рекомендацій щодо їхнього вдосконалення.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- проаналізувати й узагальнити теоретичні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців щодо організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами;
- визначити поняття «організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами»;
- охарактеризувати державне комерційне підприємство як об'єкт управління;
- розкрити структуру та виявити проблеми правового забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні;
- охарактеризувати організаційну складову участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами;
- розробити концептуальну схему організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами;
- надати пропозиції щодо вдосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні.

Об'єкт дослідження – система управління державними комерційними підприємствами.

Предмет дослідження – організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, а саме: *діалектичний* – для узагальнення наукових підходів до вивчення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами (підрозділ 1.1), а також у сукупності з *формально-логічним* – для з'ясування поняття предмета дослідження й основних понять, пов'язаних з ним (підрозділ 1.2); *систематизації* – для узагальнення наукових підходів до організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами відповідно до завдань дослідження; *системний підхід* – для розгляду організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в системі управління державними підприємствами; *аналогії й порівняння, індукції та дедукції, аналізу і*

синтезу – для дослідження зарубіжного досвіду участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами (підрозділ 1.3), державного комерційного підприємства як об'єкта управління (підрозділ 2.1) та правового забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами (підрозділ 2.1); *структурно-функціональний* – для осмислення організаційної складової участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами (підрозділ 2.2) й оцінювання ефективності участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами (підрозділ 2.3); *моделювання та прогностичний* – для визначення шляхів удосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами (підрозділ 3.2), формулювання висновків, пропозицій та практичних рекомендацій.

Емпіричну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, документи міжнародних організацій, звіти органів публічної влади та матеріали практики участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є комплексним дослідженням, в якому обґрунтовано правове та організаційне забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні та на цій основі запропоновано напрями їхнього вдосконалення. Основні положення дослідження, що мають елементи новизни, полягають у такому:

вперше:

– розроблено концептуальну схему організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами, змістовим ядром якої є організаційно-функціональне забезпечення процесу регулювання участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні та напрями вдосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні;

– запропоновано критерії оцінювання ефективності діяльності уповноважених органів виконавчої влади з управління державними комерційними підприємствами та діяльності органів управління самих підприємств з виокремленням в останніх соціальних критеріїв;

удосконалено:

– наукове розуміння механізму участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами як комплексного механізму, що включає сукупність складових, визначальними серед яких є правове (рівні, форми, методи й засоби) та організаційне забезпечення (функції й інституції);

– наукові підходи до визначення співвідношення в діяльності органів виконавчої влади функцій регулятора (контролю, моніторингу та нормативно-правового регулювання) і суб'єкта управління (планування, призначення й звільнення керівників, внутрішній аудит, утворення, реорганізація та ліквідація), зважаючи на окремі групи підприємств;

набули подальшого розвитку:

– наукові підходи до виокремлення видів управління державним комерційним підприємством у частині віднесення до них державного управління як здійснення управлінських функцій уповноваженими органами виконавчої влади та корпоративного управління, яке стосується організації внутрішнього управління державним комерційним підприємством і розподілу повноважень між його органами;

– положення щодо специфічних ознак державного комерційного підприємства порівняно з іншими організаційно-правовими формами державних підприємств як об'єкта управління, серед яких – заборона відчуження їхнього майна без погодження з ФДМУ та уповноваженим органом виконавчої влади; відсутність взаємної відповідальності державного комерційного підприємства й держави в особі уповноваженого органу виконавчої влади за зобов'язаннями одне одного; неможливість поглинання іншими суб'єктами господарювання; неможливість застосування банкрутства в частині процедур санації та ліквідації без згоди уповноваженого органу виконавчої влади;

– теоретичне обґрунтування доцільності вдосконалення законодавчого регулювання щодо порядку та особливостей управління державними унітарними підприємствами (державними комерційними й казенними) в окремому законодавчому акті; встановлення відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади, уповноважених здійснювати управління державними підприємствами, за результати управлінських рішень щодо підпорядкованих підприємств; встановлення критеріїв та порядку оцінювання ефективності діяльності органів виконавчої влади, уповноважених виконувати функції управління державними комерційними підприємствами.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертаційній роботі результати можуть бути використані в:

– *науково-дослідній роботі* – для подальших теоретичних розробок з питань управління державними підприємствами в Україні;

– *нормотворчій практиці* – при вдосконаленні правового регулювання управління державними підприємствами;

– *навчальному процесі* – для підготовки відповідних розділів підручників та навчальних посібників, а також викладання навчальних дисциплін «Управління державним сектором економіки», «Правові засади управління організацією», «Адміністративне право», «Господарське право»;

– *практиці функціонування органів виконавчої влади* – при розробці державної політики власності для державних підприємств, які належать до сфери їхнього управління; підготовці стратегій розвитку державного сектору економіки та окремих державних підприємств.

Результати дисертаційної роботи у формі теоретико-методичних розробок та рекомендацій упроваджені: у практичній діяльності Головного науково-експертного управління Верховної Ради України (довідка про впровадження від 09.06.2017 № 16/5-21); при підготовці пропозицій щодо організації планово-фінансової роботи на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до

сфери управління Міністерства молоді та спорту України, а також здійснення контролю за використанням фінансових і матеріальних ресурсів (довідка про впровадження від 24.06.21 № 5461/1); при розробці політики власності державного підприємства «Спортивний комплекс «Авангард» (довідка про впровадження від 23.06.2021 № 4/23-06-21).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Отримані результати, які характеризують наукову новизну, розробки й висновки, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, положення й висновки дослідження апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 2013 р.); «Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління» (м. Одеса, 2013 р.); «Азовські правові читання» (м. Бердянськ, 2014 р.); «Місьцеве самоврядування – основа сталого розвитку України» (м. Київ, 2014 р.); «Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток» (м. Київ, 2015 р.); «Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку» (м. Київ, 2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки, сформульовані в дослідженні, викладено у 12 наукових публікаціях, з яких: 4 – статті в наукових фахових виданнях, 1 – стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні, 6 – матеріали конференцій, 1 – довідкове видання.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 217 сторінок. Список використаних джерел включає 209 найменувань. Робота містить 12 таблиць та 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; вказано відомості щодо апробації та публікацій.

У першому розділі – *«Теоретична характеристика організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами»* – здійснено оцінювання стану теоретичного дослідження організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; визначено та розкрито сутність цього поняття; висвітлено зарубіжний досвід участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами.

Аналіз теоретичних праць вітчизняних та зарубіжних учених засвідчив відсутність у науці державного управління досліджень, присвячених організаційно-правовим засадам участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами. Наукові розробки з питань статусу державних підприємств та управління ними можна поділити на три групи. До *першої групи*

належать праці вчених, які розглядають державні підприємства як суб'єкти права (О. Винник, С. Грудницька, Л. Снісаренко та ін.). Автори звертають увагу на суперечність у законодавстві щодо визначення статусу таких підприємств, унаслідок чого їх можна вважати і суб'єктом, і об'єктом правовідносин; виокремлюють ознаки їхнього правового статусу, але не аналізують їх як об'єкти управління. Повноваження органів держави щодо управління підприємствами, якщо й досліджують, то загально та фрагментарно. Зміст зазначених праць дає підстави констатувати про відсутність єдності підходів до розуміння ролі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами й поняття управління державними підприємствами в контексті корпоративного управління та менеджменту, тобто реалізації повноважень органами й посадовими особами самого підприємства. *Другу групу* становлять праці дослідників, які розглядають управління державними підприємствами в контексті управління об'єктами державної власності (К. Бачинська, Є. Білокур, М. Шкільняк та ін.). Цей підхід методологічно відрізняється від визнання підприємства суб'єктом суспільних відносин, оскільки базується на визначенні підприємства як майна, тобто об'єкта відносин власності, що не дає змоги врахувати особливості управління різними видами державних комерційних підприємств залежно від сфери їхньої діяльності та функціонального призначення, особливо це стосується соціальних функцій, які виконує більшість державних комерційних підприємств. До *третьої групи* належать дослідження економічних аспектів управління державними підприємствами та державним сектором економіки загалом (Н. Бутенко, О. Іваницька, Т. Лозинська та ін.), де управління державними підприємствами та його ефективність розглядають переважно в контексті менеджменту без детального аналізу функцій управління та стану їхньої реалізації органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні підприємства.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що наразі відсутні комплексні дослідження управлінських функцій, які реалізуються органами виконавчої влади щодо державних комерційних підприємств, та ефективності їх виконання. Удосконалення управління державними комерційними підприємствами з погляду організаційно-правових засад участі в ньому органів виконавчої влади також до цього часу не було предметом спеціального дослідження. Більшість науковців розглядають управління державними підприємствами переважно з позиції діяльності органів і посадових осіб самого підприємства.

Теоретичне дослідження поняття «засади» в контексті поняття «організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами» дало підстави виокремити в їхній структурі дві складові: правову – як сукупність норм права, що регулюють участь органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами та організаційну – як сукупність функцій та інституцій, які реалізують відповідні функції. Виокремлення організаційної й правової складових участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами дає змогу тлумачити організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами як сукупність правових норм та визначених ними функцій, а також інституцій, які здійснюють управління

державними комерційними підприємствами в складі комплексного механізму управління державними підприємствами, що охоплює сукупність складових, визначальними серед яких є правове та організаційне забезпечення. Обґрунтовано зміст управління державними комерційними підприємствами, який включає державне управління як діяльність, що полягає в здійсненні управлінських функцій уповноваженими органами виконавчої влади та корпоративне управління, яке стосується організації внутрішнього управління державним комерційним підприємством і розподілу повноважень між його органами.

Вивчення зарубіжного досвіду участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами дало змогу встановити, що управління державними підприємствами належить до системи державного (публічного) управління. Об'єкти державної власності є одним з ресурсів цієї системи, забезпечуючи її функціонування відповідно до установлених показників, обмежень і критеріїв в інтересах суспільства. Цілі та завдання управління державними підприємствами визначаються інтересами суспільства, цілями й завданнями державного управління, зокрема, виходячи з вимог виконання обов'язкових функцій державного управління, надання послуг населенню, і можуть змінюватися залежно від політичної та економічної ситуації. Зокрема, у періоди економічних криз держави вдаються до націоналізації підприємств з метою оздоровлення економіки й вирішення соціальних проблем. У науковій літературі та в інших джерелах вирізняють три основні моделі управління державними підприємствами: децентралізована або галузева модель – підконтрольними державі підприємствами управляють міністерства (відомства), які визначають політику у відповідних галузях (недоліками є недостатнє розмежування функцій міністерства як регулятора представника акціонерів, що може призвести до конфлікту інтересів, та складність визначення меж відповідальності міністерства й управління підприємства); подвійна модель (управління здійснюють два міністерства: галузеве та те, що координує корпоративне управління) і централізована модель, коли державними підприємствами управляє спеціалізована установа чи міністерство (найчастіше – Міністерство економіки), перевагами якої є досягнення більшої ефективності корпоративного управління й чітке розмежування функцій управління, а недоліком – ігнорування галузевої специфіки підприємств. В Україні наразі існує децентралізована модель, але спостерігається тенденція переходу до централізованої.

У **другому розділі** – *«Стан правового та організаційного забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні»* – проаналізовано специфічні ознаки державного комерційного підприємства як об'єкта управління; розглянуто правові організаційні засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами.

При розгляді державного комерційного підприємства як об'єкта управління порівняно з іншими організаційно-правовими формами державних підприємств виявлено специфічні ознаки, серед яких: наявність мети одержання прибутку, відсутність взаємної відповідальності держави в особі уповноваженого органу

виконавчої влади та державного комерційного підприємства за зобов'язаннями одне одного; належність державному комерційному підприємству майна на обмеженому речовому праві господарського відання та неможливість його вилучення в діючого підприємства; заборона відчуження майна підприємства без погодження з ФДМУ та уповноваженим органом виконавчої влади; обов'язок підприємства приймати та виконувати доведені до нього в установленому законодавством порядку державні замовлення тощо.

Доведено відсутність прямої залежності економічної ефективності та фінансової стабільності від форми власності або організаційно-правової форми, зокрема, державного комерційного підприємства або акціонерного товариства. Проблемним питанням є недостатня диференціація підходів до управління державними комерційними підприємствами залежно від виду та характеру діяльності підприємства. Лише для державних підприємств, які мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави, встановлено особливості управління, серед яких: затвердження КМУ переліку державних підприємств, що мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави; погодження КМУ рішень уповноважених органів управління щодо створення, реорганізації та ліквідації діяльності підприємств державного сектору економіки, що мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави; призначення керівника підприємства, що має стратегічне значення для економіки та безпеки держави й вартість активів якого за даними останньої фінансової звітності або річний розмір чистого доходу якого перевищує 200 млн грн, здійснюється виключно за результатами конкурсного відбору; кандидатура, відібрана за результатами конкурсного відбору на посаду керівника підприємства, що має стратегічне значення для економіки та безпеки держави і вартість активів якого за даними останньої фінансової звітності або річний розмір чистого доходу якого перевищує 200 млн грн, погоджується Кабінетом Міністрів України за поданням керівника суб'єкта управління (крім випадків, коли відповідне підприємство є особливо важливим для економіки).

З'ясовано, що при нестабільності та неоднозначності критеріїв віднесення підприємств до стратегічних їхній перелік здійснюється достатньо суб'єктивно КМУ за поданням уповноваженого органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить підприємство, та постійно скорочується. Виявлено також особливості управління державними підприємствами оборонно-промислового комплексу, які входять до Державного концерну «Укроборонпром», зокрема, вилучення державних підприємств оборонно-промислового комплексу з управління органів виконавчої влади з переданням відповідних повноважень концерну та залишенням за державою частково кадрової функції управління: призначення трьох членів наглядової ради концерну Президентом України і двох – Кабінетом Міністрів України та призначення на посаду генерального директора концерну за поданням Прем'єр-міністра України і звільнення його з посади Президентом України. При цьому контракт з генеральним директором укладає та розриває наглядова рада. Встановлено, що концерн не можна вважати інтегрованою структурою, а його створення мало на меті концентрацію фінансових потоків від експорту озброєння й військової техніки та підготовку оборонних підприємств до

приватизації. Доведено, що виведення державних підприємств ОПК з управління органів виконавчої влади було необґрунтованим, тому управління ними має здійснюватися на загальних засадах.

Наразі немає науково обґрунтованої класифікації державних підприємств з погляду їх особливостей як об'єктів управління. Щодо підприємств, які не належать до стратегічних, у тому числі підприємств ОПК, наразі не існує диференціації механізмів управління залежно від характеру їх діяльності як об'єктів управління. Стан державного сектору економіки свідчить про певну стабільність існування державних комерційних підприємств і неможливість спрощеного підходу до реформування управління ними через масштабну приватизацію. Встановлено, що при виділенні груп державних підприємств так званого тріажу (залишення в державній власності, приватизація або концесія, ліквідація) Міністерством економіки України вказано, що критеріями не були фінансові показники, водночас не оприлюднено критеріїв поділу на відповідні групи. Обґрунтовано необхідність диференціації організаційних та правових засад управління державними комерційними підприємствами залежно від характеру діяльності (виробнича або невиробнича, реалізація функцій органів держави тощо).

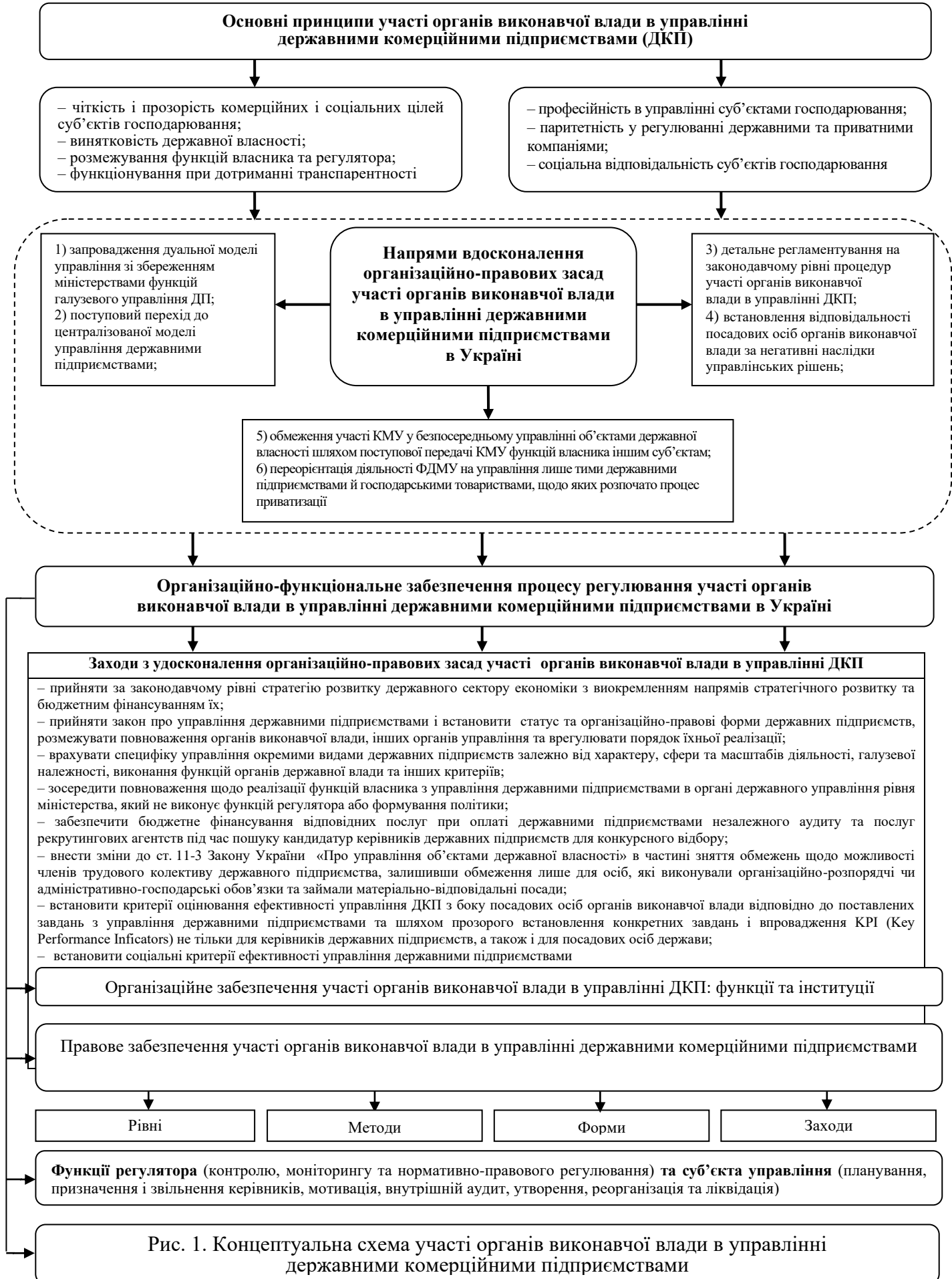
Правовою базою участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами є Конституція України, закони, укази Президента України, зокрема Закон України «Про управління об'єктами державної власності», акти Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти. Загальні та деякі спеціальні норми, які встановлюють правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами, встановлюють Господарський та Цивільний кодекси України. Зміст правового забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами розкрито через форми правового регулювання. Встановлено, що потреби належного правового забезпечення управління державними підприємствами як основи для реалізації організаційних засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами не задовольняють нормативно-правові акти законодавчого рівня у зв'язку з тим, що Закон України «Про управління об'єктами державної власності» ґрунтується на підході до підприємства як до майна, що суперечить сутності державного комерційного підприємства, оскільки не враховує його цільового та функціонального призначення, статус об'єкта управління й одночасно господарюючого суб'єкта, майно якого не може бути вилучене в діючого підприємства. Цей закон встановлює лише повноваження суб'єктів управління об'єктами державної власності (у тому числі щодо державних комерційних підприємств), проте не регулює порядку їхньої реалізації. Регулювання процедур управління державними підприємствами розпорошено по актах Кабінету Міністрів України та відомчих нормативно-правових актах. Останні мають тенденцію до розширення повноважень органів управління й не завжди реєструються Міністерством юстиції України та оприлюднюються. Тому необхідно, щоб нормативно-правові акти, які регулюють участь органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами, становили узгоджену систему. Сучасний стан правового регулювання участі органів виконавчої влади в управлінні

державними комерційними підприємствами в Україні вимагає прийняття спеціального нормативно-правового акту щодо управління державними підприємствами, який би узгодив питання правового регулювання й встановив управлінські процедури.

З'ясовано, що організаційне забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами є недосконалим через відсутність розмежування функцій уповноваженого органу управління як регулятора галузі та суб'єкта нормотворення, з одного боку, та власника – з іншого, що викликає конфлікт інтересів і як наслідок – неефективне управління. В управлінні державними підприємствами існують значні проблеми, пов'язані не тільки з діяльністю самих підприємств, а й із суттєвими недоліками регулювання функцій та реалізації повноважень органами виконавчої влади щодо управління зазначеними підприємствами. КМУ, МЕУ, МФУ, ФДМУ одночасно з реалізацією повноважень щодо загального управління об'єктами державної власності здійснюють функції безпосереднього управління державними підприємствами. Функції управління державними підприємствами розпорошені між значною кількістю органів виконавчої влади та господарських організацій. Процедури управління державними підприємствами встановлені підзаконними актами. Відсутня науково обґрунтована стратегія розвитку державних підприємств, що робить планування їхньої діяльності формальним. Державний контроль за діяльністю державних підприємств є недостатньо ефективним, оскільки розосереджений між різними органами.

У **третьому розділі** – *«Удосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні»* – досліджено ефективність участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; визначено напрями вдосконалення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами.

Розроблено концептуальну схему організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами (рис. 1), змістовим ядром якої є організаційно-функціональне забезпечення процесу регулювання участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні та напрями вдосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні. У концептуальній схемі організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами відображено: основні принципи участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; організаційне та правове забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; функції регулятора й суб'єкта управління, а також конкретизовано заходи з удосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами.

Виходячи з необхідності розмежування економічної та соціальної ефективності управління державними підприємствами, визнано необхідність постановки стратегічних цілей управління державними підприємствами. Встановлено, що затверджена розпорядженням КМУ від 27.05.2015 № 662-р Стратегія підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки не ставить собі за мету виведення управління державними підприємствами на якісно новий рівень – відтак її не можна вважати стратегією в повному розумінні, оскільки ефективність має бути виміром ступеня досягнення стратегічної мети. У Стратегії розглянуто лише економічний аспект ефективності – ідеться про реформування діяльності підприємств для досягнення їхньої максимальної прибутковості.

Встановлено, що основними критеріями оцінювання ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору є показники фінансово-господарської діяльності та виконання фінансових планів. Визначення основним критерієм ефективності державного підприємства його прибутковості не враховує соціальних функцій, які виконують державні підприємства. Доведено, що для визначення ефективності управління державними підприємствами необхідно уточнити критерії економічної ефективності, встановити критерії соціальної ефективності та розмежувати поняття «управління державним комерційним підприємством з боку уповноваженого органу виконавчої влади» та «управління державним комерційним підприємством з боку керівництва підприємства». З'ясовано, що наявні наразі критерії ефективності (оцінка ефективності управління; показники фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання; стан виконання суб'єктами господарювання фінансових планів та їх платоспроможності; додержання законності щодо використання та збереження державного майна; виконання суб'єктами управління обов'язків відповідно до законодавства) управління державними підприємствами не дають можливості її об'єктивного оцінювання через відсутність затвердження політики власності державних підприємств, невизначення або формальне визначення їхніх соціальних цілей, недосконалість критеріїв визначення ефективності управління державними підприємствами, можливості маніпуляцій, дискреції та відсутності відповідальності органів держави за достовірність оцінки ефективності управління державними підприємствами та за результати реалізації повноважень щодо управління державними підприємствами, а посадових осіб відповідних органів – за управлінські рішення щодо державних підприємств. Оцінювання ефективності державних підприємств відбувається за економічними критеріями (обсяги, темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції товарів, робіт, послуг; чистого прибутку (збитку); відрахувань частини чистого прибутку до державного бюджету; відрахувань на виплату дивідендів; нарахованих на акції (частки), що належать державі в статутному капіталі господарських товариств, капітальних інвестицій – порівняно із затвердженими обсягами згідно з фінансовими планами суб'єктів господарювання, а також розмір і структура дебіторської та кредиторської заборгованостей – порівняно з показниками на початок звітного періоду), що не дає змоги врахувати соціальні функції, які виконує більшість державних підприємств, що призводить до негативних наслідків щодо соціальних функцій при намаганні підвищити показники прибутковості державного підприємства. Соціально-економічні показники зводяться до кількості працюючих та

наявності (відсутності) заборгованості по заробітній платі, що не дає змоги об'єктивно оцінити соціальну ефективність управління державними підприємствами.

Основним критерієм соціальної ефективності має бути рівень задоволення потреб суспільства за результатами діяльності державного підприємства. Формальне встановлення як критерію ефективності управління державними підприємствами такого, як виконання уповноваженим органом управління обов'язків, відповідно до законодавства, не дає уявлення про реальну діяльність органу виконавчої влади, оскільки включає формальне подання відомостей про управлінські рішення щодо реструктуризації, реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання, передачі цілісних майнових комплексів підприємств, відчуження основних фондів суб'єктів господарювання, призначення (звільнення) керівника тощо. Зазначено, що для подолання недоліків реалізації управлінських повноважень щодо державних підприємств потрібно встановити їхню відповідальність за прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо державних підприємств і ввести оцінювання діяльності посадових осіб уповноважених органів щодо управління державними підприємствами шляхом прозорого встановлення конкретних економічних та соціальних завдань і функцій та впровадження KPI (Key Performance Indicators) не лише для керівників державних підприємств, а й для посадових осіб органів виконавчої влади, уповноважених здійснювати управління державними підприємствами.

Обґрунтовано неможливість реалізації найближчим часом вимоги Міжнародного валютного фонду щодо усунення міністерств та інших органів виконавчої влади від управління державними підприємствами й передання відповідних функцій до холдингової компанії, зважаючи на значну кількість державних підприємств (серед яких абсолютна більшість державних комерційних підприємств), неможливість не тільки їхньої швидкої приватизації, а й ліквідації підприємств, які не працюють. Визнано вартою уваги рекомендацію ОЕСР у довгостроковій перспективі зосередити управління державними підприємствами в органі державного управління, який має очолюватися вищою посадовою особою з уряду/міністром і бути підзвітним відповідним законодавчим органам та одночасно не бути залученим до політичного планування, регуляторних функцій чи встановлення спеціальних обов'язків. Наразі такого органу не існує, а отже, ця пропозиція вимагає консультацій з представниками парламенту, уряду та експертами.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу сформулювати загальні висновки.

1. Проаналізовано й узагальнено теоретичні напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців щодо організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами. Попри значний інтерес фахівців у галузі державного управління, економіки та права до порушеної проблеми, на цей час відсутнє комплексне дослідження організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; наявні теоретичні праці, присвячені лише окремим аспектам цієї теми. Обґрунтовано зміст управління державними комерційними підприємствами як здійснення управлінських функцій уповноваженими органами виконавчої влади та

корпоративне управління, що стосується організації внутрішнього управління державним комерційним підприємством і розподілу повноважень між його органами.

2. Визначено поняття «організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами». Виокремлення організаційної та правової складових участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами дає змогу сформулювати організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами як сукупність правових норм та визначених ними функцій, а також інституцій, які в складі комплексного механізму управління державними підприємствами здійснюють управління державними комерційними підприємствами, зміст якого включає державне управління. Зарубіжний досвід участі в управлінні державними підприємствами свідчить, що воно належить до системи публічного управління.

3. Охарактеризовано державне комерційне підприємство як об'єкт управління порівняно з іншими організаційно-правовими формами державних підприємств. Визначено особливості державного комерційного підприємства, зокрема: цільове призначення – отримання прибутку; обмеженість речового права господарського відання на майно державного комерційного підприємства та неможливість його вилучення в підприємства; заборона відчуження майна підприємства без погодження з ФДМУ та уповноваженим органом виконавчої влади; відсутність взаємної відповідальності держави в особі уповноваженого органу виконавчої влади та державного комерційного підприємства за зобов'язаннями; неможливість застосування банкрутства в частині процедур санації й ліквідації без згоди уповноваженого органу виконавчої влади тощо. Встановлено, що не існує прямої залежності економічної ефективності державного комерційного підприємства та фінансової стабільності від форми його власності або організаційно-правового забезпечення порівняно, наприклад, з акціонерними товариствами. З'ясовано, що не відбувається на належному рівні диференціації підходів до управління державними комерційними підприємствами залежно від виду та характеру діяльності підприємства.

4. Розкрито структуру та виявлено проблеми правового забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні через рівні, форми, методи й засоби правового забезпечення функцій та інституцій як складових організаційного забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами. Встановлено, що правове регулювання участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами має міжгалузевий характер, тобто включає норми публічного та приватного права. Обґрунтовано невідповідність правового забезпечення управління державними підприємствами потребам його організації, оскільки Закон «Про управління об'єктами державної власності» ґрунтується на підході до підприємства як до майна, не враховує його статусу суб'єкта суспільних відносин, а також його цільового та функціонального призначення. Встановлюючи лише повноваження органів виконавчої влади з управління державними комерційними підприємствами, цей Закон не регулює порядку їхньої реалізації (процедури), унаслідок чого останні розпорочені по актах КМУ та відомчих нормативно-правових актах.

5. Охарактеризовано організаційну складову участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами. З'ясовано, що під організаційним забезпеченням участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами потрібно розуміти сукупність функцій та організаційних структур (інституцій), які створюють умови для ефективного управління державними комерційними підприємствами. Встановлено необхідність розмежування в діяльності органів виконавчої влади функцій регулятора (контролю, моніторингу та нормативно-правового регулювання) і суб'єкта управління (планування, призначення й звільнення керівників, мотивація, внутрішній аудит, утворення, реорганізація та ліквідація), зважаючи на окремі групи підприємств. Інституції як складова організаційного забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами включають державні органи, наділені повноваженнями для здійснення ефективного управління державними підприємствами. Такими інституціями є КМУ, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, формування й реалізацію державної політики у сфері економічного розвитку (МЕУ); уповноважені органи управління (міністерства, інші органи виконавчої влади та державні колегіальні органи). Виявлено відсутність чіткого розмежування компетенції на всіх рівнях, предметів відання та повноважень органів державної влади всіх рівнів щодо управління підприємствами. Розкрито зміст ефективності управління державними комерційними підприємствами як сукупність ефективності діяльності керівництва підприємства та ефективності діяльності посадових осіб уповноваженого органу виконавчої влади й обґрунтовано необхідність удосконалення критеріїв економічної ефективності та застосування критеріїв соціальної ефективності (результативності виконання соціальних функцій) як до державних підприємств, так і до посадових осіб уповноважених органів управління.

6. Розроблено концептуальну схему організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами, яка охоплює основні принципи участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами (чіткість і прозорість комерційних і соціальних цілей суб'єктів господарювання; винятковість державної власності; розмежування функцій власника та регулятора; функціонування при дотриманні транспарентності; професійність в управлінні суб'єктами господарювання; паритетність у регулюванні державними та приватними компаніями; соціальна відповідальність суб'єктів господарювання); напрями вдосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні (запровадження дуальної моделі управління зі збереженням міністерствами функцій галузевого управління ДКП; поступовий перехід до централізованої моделі управління державними підприємствами; детальне регламентування на законодавчому рівні процедур участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; встановлення відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади за негативні наслідки управлінських рішень; обмеження участі КМУ в безпосередньому управлінні об'єктами державної власності шляхом поступової передачі КМУ функцій власника іншим суб'єктам; переорієнтація

діяльності ФДМУ на управління лише тими державними підприємствами та господарськими товариствами, щодо яких розпочато процес приватизації); заходи з удосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами (прийняти за законодавчому рівні стратегію розвитку державного сектору економіки з виокремленням напрямів стратегічного розвитку та бюджетним фінансуванням їх; прийняти закон про управління державними підприємствами і встановити статус та організаційно-правові форми державних підприємств, розмежувати повноваження органів виконавчої влади, інших органів управління та врегулювати порядок їхньої реалізації; врахувати специфіку управління окремими видами державних підприємств залежно від характеру, сфери й масштабів діяльності, галузевої належності, виконання функцій органів державної влади та інших критеріїв тощо).

7. Надано пропозиції щодо вдосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні:

- прийняти за законодавчому рівні (а не на рівні КМУ) стратегію розвитку державного сектору економіки з виокремленням напрямів стратегічного розвитку та забезпеченням бюджетного фінансування відповідних напрямів;

- прийняти спеціальний законодавчий акт – закон про управління державними підприємствами, в якому встановити статус та організаційно-правові форми державних підприємств, розмежувати повноваження органів виконавчої влади та інших органів з управління державними підприємствами, врегулювати порядок реалізації повноважень, процедури й специфіку управління державними підприємствами окремими видами державних підприємств залежно від характеру, сфери та масштабів діяльності, галузевої належності, виконання функцій органів державної влади й інших критеріїв;

- здійснити поступовий перехід у довгостроковій перспективі до централізованої моделі управління державними підприємствами із зосередженням повноважень щодо реалізації функцій власника з управління державними підприємствами в органі державного управління рівня міністерства, який не виконує функцій регулятора або формування політики;

- з метою усунення конфлікту інтересів при оплаті державними підприємствами незалежного аудиту та послуг рекрутингових агентств при підборі кандидатур керівників державних підприємств для конкурсного відбору забезпечити бюджетне фінансування відповідних послуг;

- внести зміни до ст. 11-3 Закону України «Про УОДВ» у частині зняття обмежень щодо можливості членів трудового колективу державного підприємства, залишивши обмеження лише для осіб, які виконували організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки та займали матеріально-відповідальні посади;

- встановити критерії оцінювання ефективності управління державними комерційними підприємствами з боку посадових осіб органів виконавчої влади відповідно до поставлених завдань з управління державними підприємствами та ввести оцінювання діяльності посадових осіб уповноважених органів щодо управління державними підприємствами шляхом прозорого встановлення

конкретних завдань та впровадження КРІ (Key Performance Indicators) не лише для керівників державних підприємств, а й для посадових осіб держави;

– чинні економічні критерії ефективності управління державними підприємствами відповідно до постанови КМУ від 19.06.2007 № 832 доповнити такими: показники зміни вартості майнових комплексів державних підприємств; співвідношення вартості майнових комплексів державних підприємств і доходів від їх використання; співвідношення обсягів виробництва товарів (робіт, послуг) та обсягів бюджетного фінансування підприємств;

– виходячи із соціальних функцій державних підприємств і необхідності оцінювання їхньої ефективності залежно від ступеня задоволення ними суспільних потреб, встановити соціальні критерії ефективності управління державними підприємствами: рівень доступності товарів (робіт, послуг) для населення; динаміка кількості скарг громадян, у тому числі членів трудового колективу щодо діяльності державного підприємства; співвідношення витрат на придбання громадянами товарів (робіт, послуг) до їхньої якості та кількості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Сірик В. В. Повноваження органів виконавчої влади щодо призначення на посади керівників державних комерційних підприємств. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2014. № 1 (45). С. 26–34.

2. Сірик В. В. Повноваження органів виконавчої влади по звільненню з посад керівників державних комерційних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 7. С. 180–184.

3. Сірик В. В. Особливості управління державними комерційними підприємствами оборонно-промислового комплексу (організаційно-правовий аспект). *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 22. С. 140–144.

4. Сірик В. В. Правове регулювання участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами: теорія, стан, перспективи *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 5. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2070/>.

Стаття у виданні, що включено до міжнародних наукометричних баз даних

5. Сірик В. В. Організаційні засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами в Україні: стан та перспективи. *East European Science Journal*. 2021. № 5 (69). Т. 2. С. 34–39.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференцій

6. Сірик В. В. До питання про поняття організаційно-правової форми державного комерційного підприємства в Україні. *Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяч. 100-річчю держ. служби в Україні (Київ, 25 трав. 2018 р.): у 5 т. / за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. Т. 2. С. 126–128.

7. Сірик В. В. Проблеми інституційного забезпечення кадрової політики щодо державних комерційних підприємств. *Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 29 трав. 2015 р.) / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, А. І. Семенченка, С. В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2015. С. 84–86.

8. Сірик В. В. Стратегічне цілепокладання як фактор ефективності управління державними комерційними підприємствами. *Місьцеве самоврядування – основа сталого розвитку України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 16 трав. 2014 р.) : у 2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, С. В. Загороднюка. Київ : НАДУ, 2014. Т. 1. С. 81–82.

9. Сірик В. В. Проблемні аспекти призначення органами виконавчої влади тимчасово виконуючих обов'язки керівників державних комерційних підприємств. *Азовські правові читання* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Бердянськ, 18–19 квітня 2014 р. Бердянськ : ТОВ «Модем-1», 2014. С. 91–94.

10. Сірик В. В. Реформування управління державними комерційними підприємствами оборонної галузі. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю 25 жовтня 2013 р. Одеса, 2013. С. 71–74.

11. Сірик В. В. Координація зовнішньоекономічної діяльності державних комерційних підприємств оборонно-промислового комплексу. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 15 листопада 2013 р. / за ред. В. М. Огаренка А. О. Монаєнка та ін. Запоріжжя : КПУ, 2013. С. 508–511.

Довідкове видання

12. Сірик В. В. Державне підприємство. *Публічне управління* : термінологічний словник / уклад.: В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 36.

АНОТАЦІЯ

Сірик В. В. Організаційно-правові засади участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-практичного завдання щодо правових та організаційних засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні, окреслено напрями їх удосконалення та практичного застосування. Уперше запропоновано критерії оцінювання ефективності як діяльності уповноважених органів виконавчої влади з управління державними комерційними підприємствами та діяльності органів управління самих підприємств з виокремленням в останніх соціальних критеріїв.

Розроблено концептуальну схему організаційно-правових засад участі органів

виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами, змістовим ядром якої є організаційно-функціональне забезпечення процесу регулювання участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні та напрями вдосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні. У концептуальній схемі організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами відображено: основні принципи участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; організаційне забезпечення та правове забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами; функції регулятора та суб'єкта управління; конкретизовано заходи з удосконалення організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами.

Визначено основні принципи участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами: чіткість і прозорість комерційних та соціальних цілей суб'єктів господарювання; винятковість державної власності; розмежування функцій власника й регулятора; функціонування при дотриманні транспарентності; професійність в управлінні суб'єктами господарювання; паритетність у регулюванні державними та приватними компаніями; соціальна відповідальність суб'єктів господарювання. Здійснено узагальнення наукових підходів до питання організаційних та правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами відповідно до завдань дисертації. Визначено поняття організаційно-правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами. Проаналізовано зарубіжний досвід участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами. Розглянуто державне комерційне підприємство як об'єкт управління, виявлено його специфічні ознаки, проаналізовано особливості управління державними комерційними підприємствами залежно від їх виду та характеру діяльності. Досліджено правове забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами та виявлено його проблеми.

Висвітлено організаційне забезпечення участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами. Досліджено ефективність управління державними комерційними підприємствами як сукупність ефективності реалізації функцій управління щодо державних комерційних підприємств з боку органів виконавчої влади та ефективність внутрішнього управління державним комерційним підприємством. Запропоновано наукове розуміння механізму участі органів виконавчої влади в управлінні державними підприємствами як комплексного механізму, що включає сукупність складових, визначальними серед яких є правове (рівні, форми, методи і засоби) та організаційне забезпечення (функції та інституції). Удосконалено наукові підходи до визначення співвідношення в діяльності органів виконавчої влади функцій регулятора (контролю, моніторингу та нормативно-правового регулювання) і суб'єкта управління (планування, призначення й звільнення керівників, внутрішній аудит, утворення, реорганізація та ліквідація), зважаючи на окремі групи підприємств. Надано пропозиції щодо вдосконалення організаційно-

правових засад участі органів виконавчої влади в управлінні державними комерційними підприємствами в Україні, зокрема з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: державне комерційне підприємство, органи виконавчої влади, управління державним комерційним підприємством, правове забезпечення управління державними комерційними підприємствами, організаційні засади управління державними комерційними підприємствами, функції управління державними комерційними підприємствами.

SUMMARY

Siryk V. V. Organizational and Legal Foundations of State Executive Authorities' Participation in State-Owned Commercial Enterprises' Governance. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree Candidate of Science in Public Administration in specialty 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2021.

The dissertation examines the organizational and legal foundations of state executive authorities' participation in state-owned commercial enterprises' governance. In particular, in the dissertation according to the set tasks: the review of the special literature devoted to research of these questions is carried out; the essence of the organizational and legal foundations of state executive authorities' participation in state-owned enterprises' governance clarified; the concept of organizational and legal foundations of state executive authorities' participation in state-owned commercial enterprises' governance is defined; foreign experience of executive authorities' participation in state-owned enterprises' governance has been provided.

State-owned commercial enterprise as object of governance have been investigated and its specific features determined. Legal regulation as the basis of effective organizational foundations of implementation of function as to of state executive authorities in governance of state-owned enterprises is reviewed. Organizational aspect revealed through function and executive authority institutions that perform function. Efficiency of implementation of function as to of state executive authorities in governance of state-owned enterprises was considered as criteria of proper performance. In the addition, the dissertation pays considerable attention to the ways of improving of the organizational and legal foundations of state executive authorities' participation in state-owned enterprises' governance. The conclusions and recommendations on participation of executive authorities in state-owned enterprises' governance have been developed. Proposals for improving the organizational and legal framework for the participation of executive authorities in the management of state-owned commercial enterprises in Ukraine, including taking into account foreign experience.

Key words: state executive authority, state-owned commercial enterprises, state-owned enterprises' governance, legal regulation of state-owned enterprises' governance, organizational foundations of state-owned enterprises' governance, state-owned enterprises' governance function.

СІРИК ВЛАДИСЛАВ ВІКТОРОВИЧ

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
УЧАСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УПРАВЛІННІ
ДЕРЖАВНИМИ КОМЕРЦІЙНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Підписано до друку 18.08.2021.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 150 пр. Зам. № 21-2021/22

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008